ที่ ๓ ช. ชื่อ "พัก"

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "หุ่น"

บรรดาบุตร์และธิดาท่านบุญมี เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔

(๓) นายขุนทอง ร. ชั้น ๔ (บุตร์นายนาค) มีภรรยา ๒ คน ๆ ๑ ชื่อ "เหมี้น" เปน ส. ชั้น ๔ มีธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "เปรม"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "โต"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "ตลับ"

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "นกเอี้ยง"

ภรรยาอีก ๑ คน ชื่อ "จับ" เปน ส. ชั้น ๔ มีบุตร์และธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "เหม"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "สี"

บรรดาบุตร์และธิดาท่านบุญมีและนายขุนทองทั้งปวง เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตรและธิดา ร. ชั้น ๔ ทางพระชนก

(๑) ญ. บี่ ร. ชั้น ๔ (ธิดานายนาคอันเกิดแต่ภรรยาน้อย) เปนภรรยานายแก้ว ข. ชั้น ๔ มีบุตร์และธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "ชั่ง"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ยิ้ม"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "พัน"

(๒) **ญ. เทศ** ร. ชั้น ๔ (ธิดานายนาคภรรยาน้อย) เปนภรรยาใครไม่ทราบ มีธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "เล่ม"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "อิ่ม"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "เอม"

(๓) **ช. ทองดี** ร. ชั้น ๔ (บุตร์นายนาคภรรยาน้อย) มีภรรยาชื่อ "เงิน" มีบุตร์ตามที่ทราบ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "โพ" มีบรรดาศักดิ์เปนหลวงมหาโยธี

บรรดาหลานนายนาค อันเกิดแต่ภรรยาน้อยเหล่านี้ เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔

บัดนี้จักกล่าวถึงทางพระชนกและชนนีร่วมกัน คือ พระราชโอรสและพระธิดาสมเด็จพระศรีสุราไลย คือ

(๑) **พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว** ซึ่งนับว่าเปน ร. ชั้น ๔ มีพระสนมมากหลาย นับว่าเปน ส. ชั้น ๔ มีพระราชโอรสและธิดาต่างเจ้าจอมมารดากันอีกมาก นับว่าเปน ร. ชั้น ๕ ทุกพระองค์ จักกล่าวนามและพระนามแต่ที่เปนพิเศษ และมีเหตุเกี่ยวข้องในราชินิกูลรัชชกาลที่ ๓ ในทางอื่น ๆ ด้วย คือ

เจ้าจอมมารดาทรัพย์ ร. ชั้น ๔ อันเปนธิดาท่านผ่อง ร. ชั้น ๓ (ธิดาน้องนางพระชนนีเพ็ง) ที่สัมพันธ์ในราชนิกูลรัชชกาลที่ ๓ เปน ๒ ชั้น มีพระองค์เจ้า ๒ พระองค์ คือ

ที่ ๑ ช. ทรงพระนามว่า "พระองค์เจ้าศิริวงศ์" เดิมเมื่อพระราชบิดายังไม่ได้เถลิงถวัลยราชสมบัติ มีพระอิสสริยศักดิ์เปนหม่อมเจ้า แล้วเลื่อนขึ้นเปนพระองค์เจ้าขึ้นตามพระราชประเพณี เมื่อเปนพระเจ้าลูกยาเธอในรัชชกาลที่ ๓ ได้ทรงกรมเปนกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ในรัชชกาลที่ ๕ เพิ่มพระอิสสริยศักดิ์ คำนำหน้าพระนามกรมว่า สมเด็จพระราชมาตามหัยกาเธอ เมื่อรัชชกาลที่ ๒ ประทับอยู่วังพระราชบิดา ครั้นถึงรัชชกาลที่ ๓ ประทับอยู่วังณะตำบลซึ่งเปนโรงเรียนราชินีอยู่บัดนี้ (เดิมสมญาว่า "สุนันทาลัย") ตลอดถึงกาลสิ้นพระชนม์ในรัชชกาลที่ ๓ นั้น

ที่ ๒ ญ. ทรงพระนามว่า "พระองค์เจ้าละม่อม" เดิมมีพระอิสสริยศักดิ์เปนหม่อมเจ้า และเลื่อนขึ้นเปนพระองค์เจ้าเช่นพระเชษฐา ครั้นถึงรัชชกาลที่ ๕ ได้ทรงกรมเปนกรมพระสุดารัตนราชประยูร มีพระอิสสริยศักดิ์คำนำหน้าพระนามกรมว่า พระเจ้ามไหยิกาเธอ ต่อมาเลื่อนเปนกรมสมเด็จมีเจ้ากรมเปนพระยา ซึ่งภายหลังเปลี่ยนพระนามเปนสมเด็จพระเจ้ามไหยิกาเธอ กรมพระยาสุดารัตนราชประยูร เดิมประทับอยู่วังพระราชบิดา ครั้นถึงรัชชกาลที่ ๓ ประทับอยู่ณะตำหนักตึกกับสมเด็จพระศรีสุราไลยในพระบรมมหาราชวัง และในรัชชกาลที่ ๔ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ณะพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งบัดนี้เปนสถานที่อยู่ของกรมทหารบกราบที่ ๑ (มหาดเล็กรักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) แห่ง ๑ แต่ก่อนกาลเถลิงถวัลยราชสมบัตินั้น ได้เสด็จออกมาประทับอภิบาลสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธออยู่ณะที่นั้น ทั้งได้เสด็จไปประทับอยู่ชั่วคราวณะวังนันทอุทยาน ซึ่งบัดนี้

อยู่ในสถานบริเวณราชนาวี ในกาลประสูติกรมขุนสุพรรณภาควดีเมื่อก่อนเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติอันที่จักปรากฏต่อไป

ครั้นถึงรัชชกาลที่ ๕ เสด็จประทับณะตำหนักตึกตามเดิม ต่อมาเมื่อจักสถาปนาพระที่นั่งใหม่ในหมู่พระตำหนักตึกนั้น จึงได้เสด็จย้ายสถานไปประทับอยู่ณะพระที่นั่งพิมานรัถยา ในหมู่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เหตุนั้น จึงมีสมญากันว่า " ทูลกระหม่อมปราสาท " ด้วย ต่อมาเมื่อไม่ได้เสด็จอยู่ที่นั้นแล้ว เรียกกันว่า ทูลกระหม่อมแก้ว ภายหลังมีพระตำหนักเปนที่ประทับใหม่อันสร้างขึ้นสำหรับฉะเพาะพระองค์ ณะที่เดิมเปนตำหนักของกรมหมื่นอับษรสุดาเทพ (พระองค์เจ้าวิลาศ) พระราชธิดาองค์ใหญ่ในรัชชกาลที่ ๓ ซึ่งตั้งอยู่ต่อไปหลังบริเวณพระที่นั่งพิมานรัถยาทางทิศใต้ ประทับอยู่ตลอดมาจนถึงกาลเสด็จสวรรคต

พระราชโอรสและธิดาในเจ้าจอมมารดาทรัพย์ทั้ง ๒ พระองค์นี้ นับเปน ร. ชั้น ๕ อันสนิท ๒ ชั้น

เจ้าจอมมารดาเอม (น้อย) อีกผู้ ๑ เปน ส. ชั้น ๔ สกูลอื่น มีพระองค์เจ้าคือ

ช. ทรงพระนามว่า " พระองค์เจ้าลัดดาวัล " เดิมมีพระอิสสริยศักดิ์เปนลำดับมา เช่น สมเด็จกรมหมื่นมาตยาพิทักษฉะนั้น แต่พระนามกรมเปนกรมหมื่นภูมินทรภักดิ์ มีพระอิสสริยศักดิ์ คำนำหน้าเปน พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ เพราะทรงกรมต่อเมื่อรัชชกาลที่ ๔ และภายหลังเมื่อเปลี่ยนพระอิศริยศักดิ์ พระบรมวงศานุวงศ์อย่างใหม่ในรัชชกาลที่ ๖ นี้ จึงเปนพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๓) สถานที่ประทับอยู่ณะวังในพระนคร

ใกล้วัดพระเชตุพนทิศใต้ริมกำแพงเมือง กรมหมื่นภูมินทรภักดีนั้น ถึงแม้ว่าเจ้าจอมมารดาเปน ส. ชั้น ๔ ก็ดี แต่พระองค์ของพระองค์เจ้าต้องเปน ร. ชั้น ๕ เหตุว่าพระราชบิดาเปน ร. ชั้น ๔ โดยตรง และการที่ยกเอาเจ้าจอมมารดาเอมน้อย และกรมหมื่นภูมินทรภักดีมากล่าวไว้ด้วยนี้ จะได้เปนตัวอย่างของเจ้าจอมมารดาอื่น ๆ ในรัชกาลที่ ๓ ที่เปน ส. ชั้น ๔ และพระองค์เจ้าต้องเปน ร. ชั้น ๕ เหมือนกันทั่วไป ทั้งกรมหมื่นภูมินทร์นี้ เปนพระบิดาของพระอัครชายาเธอในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปด้วย

เจ้าจอมมารดาจาดอีกผู้หนึ่ง สกุลอื่น เปน ส. ชั้น ๔ เหมือนกัน มีพระราชโอรส คือ

เปน ช. ทรงพระนามว่า "พระองค์เจ้างอนรถ" เดิมก็มีพระอิสสริยศักดิ์เช่นกรมหมื่นภูมินทรภักดี แต่ไม่ได้ทรงกรม คงเปนพระองค์เจ้าและมีพระนามตามเดิม วังอยู่ใกล้กับวังกรมหมื่นภูมินทร์นั้น แต่อยู่มาข้างซีกตวันออกริมถนนสนามไชย พระองค์เจ้างอนรถนี้นับเปน ร. ชั้น ๕ เหมือนกัน การที่เอายกขึ้นมากล่าวไว้ด้วยนี้ เพราะจะกล่าวถึงสายทางนางห้ามสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ต่อไป

พระราชธิดาของสมเด็จพระศรีสุราไลยอีก ๒ พระองค์ ซึ่งเปน ร. ชั้น ๔ นั้น ไม่ต้องกล่าวอีก เพราะไม่มีสายสืบ

บัดนี้จะได้กล่าวถึง ร. ชั้น ๕ ทางพระชนนีเพ็ง ต่อไปในสายท่านผ่อง ร. ชั้น ๓ คือ

(๑) **ท่านป้อม** ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านผ่อง) ไม่มีสายสืบ

(๒) **ท่านฉิมหรือรอด** ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านผ่อง) เปนภรรยาพระเทพเพ็ชร์รัตน (นาค) ข. ชั้น ๕ ราชินิกูลรัชชกาลที่ ๕ มีบุตร์และธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "ขุนเณรน้อย" เปนพระยาอิศรานุภาพ

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "แสง" เดิมเปนเจ้าจอมในรัชชกาลที่ ๒ ครั้นถึงรัชชกาลที่ ๓ พระราชทานหม่อมไกรสร ซึ่งเดิมเปนกรมหลวงรักษรณเรศ (พระเจ้าลูกเธอรัชชกาลที่ ๑)

ทั้ง ๒ คนนี้นับเปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔

อนึ่ง **พระเทพเพ็ชร์รัตน์** (นาค) ข. ชั้น ๔ สามีท่านฉิม ร. ชั้น ๔ นั้น (ตามที่ทราบว่า) มีภรรยาอีกคน ๑ (ไม่ทราบชื่อ) เปน อ. ชั้น ๔ มีบุตร์คน ๑ คือ

ช. ชื่อ "สิน" นับเปน อ. ชั้น ๕ เพราะเปนสายเขย

(๓) **เจ้าจอมมารดาทรัพย์** ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านผ่อง) เปนพระสนมในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ร. ชั้น ๔ มีพระราชโอรสและธิดา ๒ องค์ ก็เปน ร. ชั้น ๕ ได้กล่าวในทางสายสมเด็จพระศรีสุราลัยแล้ว

(๔) **ท่านน้อย** ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านผ่อง) เปนภรรยาพระยาเทพอรชุน (แสง) ข. ชั้น ๔ สกูลอื่น มีบุตร์ ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "พ่วง" เปนจางวางในสมเด็จกรมหมื่นมาตยาพิทักษ ผู้ซึ่งได้สร้างวัดเรียกกันว่า "วัดจางวางพ่วง" ภายหลังพระราชทานนามว่า "วัดเทวีวรญาติ" อยู่ณะถนนวรจักร จังหวัดพระนคร

ที่ ๒ ช. ชื่อ "เนตร" เดิมเปนมหาดเล็กหลวง และต่อมาเปนพระพิบูลย์ไอศวรรย์ ภายหลังเปนพระยาพิพิธไอสูริย์กรมชาวที่

ที่ ๓ ช ชื่อ "ทิน" เดิมเปนมหาดเล็กหลวง แล้วได้เปนนายรองชันและนายชันหุมแพรมหาดเล็ก ภายหลังเปนพระยาอาหารบริรักษ์ กรมนา

ทั้ง ๓ คนนี้ เปน ร. ชั้นที่ ๕ เพราะเปนบุตร์ ร. ชั้น ๔

อนึ่ง พระยาเทพอรชุน (แสง) ลำมีท่านน้อยนั้น มีพี่ร่วมบิดามารดากันคน ๑ ชื่อ "เสง" นับเปน อ. ชั้น ๔ เพราะเปนสายเขย

(๕) นายแขก ร. ชั้น ๔ (บุตร์ท่านผ่อง) มีภรรยาชื่อ "มิ่ง" สกูลอื่นเปน ส. ชั้น ๔ มีบุตร์และธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "อู่" เปนพระครูมหิธร (ลูกขุน)

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "นาค" เปนท้าวสุภัตการภักดี

ที่ ๓ ช. ชื่อ "หนู" เปนจางวางในสมเด็จกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์

ทั้ง ๓ คนนี้เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔

(๖) นายฝรั่ง ร. ชั้น ๔. (บุตร์ท่านผ่อง) มีภรรยาชื่อ "สาย" สกูลอื่นเปน ส. ชั้น ๔ มีบุตร์ (ตามที่ทราบ) ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "เอม" เดิมเปนพระพี่เลี้ยงในรัชชกาลที่ ๕ ภายหลังเปนหลวงอัครนารีรัตนามาตย์ ปลัดกรมในสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี

ที่ ๒ ช. ชื่อ "เจริญ" เปนมหาดเล็กหลวง

ทั้ง ๒ คนนี้เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์ ร. ชั้น ๔

บัดนี้จะต้องกลับกล่าวถึงสายพัทลุง อันเปนน้องของท่านผ่อง ร. ชั้น ๓ ตามลำดับชั้นที่ ๕ ต่อไป คือ

หลวงมหาดไทย (ศึก) ร. ชั้น ๔ บุตร์หลวงสัจจาภักดี (นก) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เปน ส. ชั้น ๔ มีธิดา (ตามที่ทราบ) ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "จีบ" เปนภรรยาหลวงบุรีบริบาล (สว่าง) ร. ชั้น ๔ นับว่าเปน ส. ชั้น ๔ แต่ในลำดับนี้เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนธิดา ร. ชั้น ๔

(๑) **ญ. หนูขาว** ร. ชั้น ๔ ธิดาพระยาพัทลุง (ทับ) เปนภรรยาพระยาวรวุฒิวัย (น้อย) ข. ชั้น ๔ มีบุตร์และธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "พัน"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "เนตร์" เปนหลวงจักรานุชิต แล้วเปนพระยาอภัยบริรักษ์ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง ผู้ช่วยจังหวัดพัทลุง ทั้ง ๒ นี้เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์ ร. ชั้น ๔

(๒) **ญ. หนูดำ** ร. ชั้น ๔ ธิดาพระยาพัทลุง (ทับ) เปนภรรยานายภัย ข. ชั้น ๔ เปนบุตร์พระทิพคำแหงสงคราม (บุญคง) ปลัดจังหวัดพัทลุง สกุลอื่น หนูดำ มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "โต" ได้เปนพระยาศิรินทรเทพสัมพันธ์เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์ ร. ชั้น ๔

(๓) **หลวงเทพภักดี** (คล้าย) ยกกระบัตร์จังหวัดพัทลุง ร. ชั้น ๔ บุตร์พระยาพัทลุง (ทับ) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เปน ส. ชั้น ๔ (ตามที่ทราบ) มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "พร้อม" เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนธิดา ร. ชั้น ๔

(๔) พระปริยันตร (ขาว) ร. ชั้น ๔ บุตร์พระยาพัทลุง (ทับ) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เปน ส. ชั้น ๔ (ตามที่ทราบว่า) มีบุตร์และธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "ถนอม"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "เรือง"

ทั้ง ๒ นี้เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔

(๕) หลวงวิบูลย์บุรขันธ์ (นบ) ร. ชั้น ๔ บุตร์พระยาพัทลุง (ทับ) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เปน ส. ชั้น ๔ (ตามที่ทราบว่า) มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "ทับ" เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์ ร. ชั้น ๔

(๑) พระพลสงคราม (พุ่ม) ร. ชั้น ๔ (บุตร์ท่านพัก) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เปน ส. ชั้น ๔ (ตามที่ทราบ) มีบุตร์และธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "ถมยา"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ถัน" เปนหลวงนิคม

ทั้ง ๒ นี้เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔

(๒) ญ. นุ่ม ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านพัก) เปนภรรยาพระยาวรวุฒิวัย (น้อย) ข. ชั้น ๔ มีบุตร์และธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "นันต์" เปนหลวงยกกระบัตร์พัทลุง

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ช่วง"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "พิน" เปนหลวงจักรานุชิต ผู้ช่วยราชการจังหวัดพัทลุง

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "แข" เปนภรรยาพระยาเพชราภิบาล (พ่วง ณสงขลา) เจ้าเมืองหนองจิก

ทั้ง ๔ คนนี้เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔

หลวงเขตร์ขันธ์ภักดี (คล้าย) ร. ชั้น ๔ (บุตร์นายหงส์) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เปน ส. ชั้น ๔ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "ชม" เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนธิดา ร. ชั้น ๔

หลวงบุรีบริบาล (สว่าง) ร. ชั้น ๔ บุตร์หลวงเทพภักดี (นิ่ม) มีภรรยาชื่อ "ถวิล" บุตร์พระยาธรรมจรรยานุกูลมนตรี (เจริญ) สกูลอื่นเปน ส. ชั้น ๔ มีบุตร์และธิดา ๗ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "พูนเพิ่ม" เปนหลวงบรรณานิคมพิทักษ์ นายอำเภอจังหวัดเทพา

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ยินดี"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "อุบล"

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "ปรนปรุง"

ที่ ๕ ช. ชื่อ "ชะเอม"

ที่ ๖ ช. ชื่อ "สอ้าน"

ที่ ๗ ช. ชื่อ "แสวง"

ทั้ง ๗ คนนี้เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔

ญ. ขำ (มโหรี) ร. ชั้น ๔ ธิดาพระทิพคำแหง (สุก) เปน ภรรยา (ใครไม่ทราบ) ข. ชั้น ๔ มีบุตร ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "เจริญ" เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร ร. ชั้น ๔

นายกลิ่น ร. ชั้น ๔ บุตรพระทิพคำแหง (สุก) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) ส. ชั้น ๔ มีบุตรและธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "แช่ม"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "อั้น"

ทั้ง ๒ นี้เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตรและธิดา ร. ชั้น ๔

นายใจ ร. ชั้น ๔ บุตรพระทิพคำแหง (สุก) มีภรรยาชื่อกลีบ ส. ชั้น ๔ มีธิดา (ที่ทราบ) ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "เพิ่ม" เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนธิดา ร. ชั้น ๔

ญ. ชื่อ "เเย้ม" ร. ชั้น ๔ ธิดาพระทิพคำแหง (สุก) เปน ภรรยาหลวงจักรานุชิต (พิน) ร. ชั้น ๕ และเปน ข. ชั้น ๔ ด้วย มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "ลออง" เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนธิดา ร. ชั้น ๔

ส่วนสายกรมหมื่นไกรสรวิชิตทางสายพัทลุง อันเปนสายเขย ตาม ลำดับชั้นที่ ๕ ต่อไปเหมือนกัน คือ

(๑) **หม่อมเจ้าจินดา** อ. ชั้น ๔ ในกรมหมื่นไกรสรวิชิต มีนาง ห้ามชื่อ "อ่วม" อ. ชั้น ๔ มีบุตรและธิดาหลายคน จักกล่าวแต่ ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "หม่อมราชวงศ์คลี่" เดิมเปนพระวุฒิการบดี กรมสังฆการี ต่อมาเปนพระยาในนามนั้น ภายหลังได้เปนเจ้าพระยาวิชตวงศ์วุฒิไกร เสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ที่ ๒ ช. ชื่อ "หม่อมราชวงศ์ลบ" เดิมเปนนายขันหุ้มแพรมหาดเล็ก ต่อมาเปนพระประชากรกิจวิจารณ์ และพระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง กระทรวงเมือง ภายหลังได้เปนเจ้าพระยาอภัยราชามหายุตติธรรมธร เสนาบดีกระทรวงยุตติธรรม

ทั้ง ๒ คนนี้เปน อ. ชั้น ๕ เพราะเปนสายเขย

(๒) หม่อมเจ้าอลงกรณ์ อ. ชั้น ๔ (พระโอรสกรมหมื่นไกรสรวิชิต) มีนางห้าม คือ หม่อมเจ้ามรกฎ อ. ชั้น ๔ (พระธิดากรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา รัชชกาลที่ ๒) มีบุตร์ (ที่จักยกขึ้นกล่าว) ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "หม่อมราชวงศ์จิตร์" เดิมเปนหม่อมอนุวัตรวรพงศ์ เปนนามบรรดาศักดิ์หม่อมราชนิกูล ต่อมาเปนเจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ หัวหมื่นกรมมหาดเล็ก ภายหลังได้เปนพระยาศรีวรวงศ์ กรมราชเลขานุการ

ที่ ๒ ช. ชื่อ "หม่อมราชวงศ์สิทธิ์" เดิมเปนหม่อมนเรนทรราชา เปนนามบรรดาศักดิ์หม่อมราชนิกูล ต่อมาเปนพระยาพิไชยสงคราม กระทรวงกระลาโหม ภายหลังเปนพระยาสุรินทราชาสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็จ

ทั้ง ๒ คนนี้ เปน อ. ชั้น ๕ เพราะเปนสายเขย

บัดนี้ ถึงคราวต้องกล่าวสายทองมอญ อันเปนสายเขยสามีท่านผ่อง ร. ชั้น ๓ ตามลำดับชั้น ๕ มีอยู่มาก จักกล่าวแต่พอเปนตัวอย่างเช่น

พระยาสุรบดินทร (โนรี) อ. ชั้น ๔ หลานพระศรีวิโรจน์ (อ่อน) มีภรรยาชื่อพักทอง ราชินิกูลรัชชกาลที่ ๕ เปน อ. ชั้น ๔ มีบุตร์ คือ

ช. ชื่อ "โต" เดิมเปนมหาดเล็กหลวงแล้วได้เปนนายพินิจหุ้มแพร และนายจ่ายวดในกรมมหาดเล็ก ต่อมาเปนจมื่นจง (ก่อน) รักษาองค์ซ้าย (หลัง) ภักดีองค์ขวาทั้ง ๒ ตำแหน่ง แล้วเปนพระยาบำเรอภักดี เหล่านี้ในกระทรวงวัง ภายหลังจึงเปนพระยาวิเศษสัจธาดา (กำกับถือน้ำ) กระทรวงกระลาโหม

นายน้อยแดง อ. ชั้น ๔ หลานพระศรีวิโรจน์ (อ่อน) มีภรรยาชื่อ "เจียก" เปน อ. ชั้น ๔ มีบุตร์ คือ

ช. ชื่อ "โต" เปนมหาดเล็กข้าหลวงเดิมในรัชชกาลที่ ๕ เดิมเปนนายพินัยราชกิจ แล้วเปนนายจ่าเรศและหลวงศักดิ์นายเวรและเจ้าหมื่นสรรเพ็ชร์ภักดีและพระยานรรัตนราชมานิตจางวางในกรมมหาดเล็กเปนลำดับมา ในที่สุดได้เปนเจ้าพระยานรรัตนราชมานิต เปนมหาดเล็กที่โปรดปรานมากผู้ ๑ ในรัชชกาลที่ ๕ นั้น

ทั้ง ๒ คน เช่นพระยาวิเศษสัจธาดา (โต) และเจ้าพระยานรรัตน (โต) นี้เปน อ. ชั้น ๕ เพราะเปนสายเขย

หม่อมแสง อ. ชั้น ๔ (ธิดาท่านแจ่มหรือหลานหม่อมทับ) เปนนางห้ามกรมพระพิทักษ์เทเวศร (พระองค์เจ้ากุญชร รัชชกาลที่ ๒ ใน

เจ้าจอมมารดาศิลาราชินิกูลบางช้าง) **อ.** ชั้น ๔ มีพระโอรสที่จะยกขึ้นกล่าว พระองค์ ๑ คือ

ช. พระนามว่า พระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ นับเปน อ. ชั้น ๕ เพราะเปนสายเขยหรือสะใภ้ด้วย

พระยารัตนอาภรณ (แตง) **และน้องอีก ๒ คน** ซึ่งเปน ร. ชั้น ๔ (บุตร์และธิดาหญิงไม่ทราบนาม ภรรยานายนาค) มีบุตร์และธิดาเปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔ เช่นได้กล่าวไว้ในทางสายนายนาคสามีนั้นแล้ว

บัดนี้ จักกล่าวถึงสายพระนมรอด น้องนางพระชนนีที่สืบต่อเปน ร. ชั้น ๕ ต่อไป คือ

(๑) **ท่านบุญมาก** ร. ชั้น ๔ (ธิดานายบุญมี) ไม่มีสายสืบ

(๒) **นายสี** ร. ชั้น ๔ (บุตร์นายบุญมี) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เปน ส. ชั้น ๔ มีธิดา (ที่ทราบ) คน ๑ คือ

ญ. ชื่อ "คำ" เปนพนักงานเฝ้าหอพระเช่นเดียวกับท่านบุญมาก ผู้เปนป้า

(๓) **นายสังข์** ร. ชั้น ๔ (บุตร์นายบุญมี) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เปน ส. ชั้น ๔ มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. "สวน"

ที่ ๒ ญ. "พลับ"

ท้าวทองกีบม้า (กลีบ) ร. ชั้น ๔ ธิดาท้าวศรีสัจจา (ลิ้ม) มีสามี ๒ คน ๆ แรกชื่อ นายนุช ข. ชั้น ๔ มีบุตร์และธิดาด้วยกัน ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "หน่าย"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "เล็ก" เดิมเปนเจ้าจอมรัชชกาลที่ ๔ ภายหลังได้เปนท้าวโสภานิเวศน์

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "กลั่น"

สามีท้าวทองกีบม้า (กลีบ) คนหลัง คือพระยาสุรเสนา (คง) เปน ข. ชั้น ๔ มีบุตร์ (ที่ทราบ) ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "กลิ่น" เปนพระอนุรักษ์โยธา

บรรดาหลานนายบุญมีและท้าวศรีสัจจา (ลิ้ม) ทั้ง ๗ คนนี้หรือผู้อื่นในชั้นเดียวกันเปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔

บัดนี้ จักกล่าวถึงสายนายน้อย น้องพระชนนีเพิ่งต่างชนนีที่สืบต่อในชั้นที่ ๕ ต่อไป คือ

(๑) **ท่านแจ่ม** ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านเสม) เปนภรรยาหลวงศรีเนาวรัตน์ (สัง) ข. ชั้น ๔ (แขกด้วยกัน) มีบุตร์ ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "สิด" เปนหลวงศรีเนาวรัตน์

ที่ ๒ ช. ชื่อ "หว่าง" เปนหลวงศรียศ

(๒) **ท่านนก** ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านเสม) เปนภรรยาพระยาจุฬาราชมนตรี (เถื่อน) ข. ชั้น ๔ มีบุตร์และธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "นาม" เปนพระยาจุฬาราชมนตรี

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ฉิม" เปนพระศรียศ

ที่ ๓ ช. ชื่อ "สุด"

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "จีบ" เปนเจ้าจอมรัชชกาลที่ ๒

(๓) เจ้าจอมหงส์ ร. ชั้น ๔ เปนเจ้าจอมรัชชกาลที่ ๓ ไม่มีสายสืบ บรรดาหลานท่านเสม ทั้ง ๖ คนนี้ หรือผู้อื่นในชั้นเดียวกัน เปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔

บัดนี้ จักกล่าวถึงสายท่านสาด น้องนางพระชนนีเพ็งต่างชนนีที่สืบต่อในชั้นที่ ๕ ต่อไป คือ

พระยาไกรโกษา (สองเมือง) ร. ชั้น ๔ มีภรรยา (ตามที่ทราบ) ๓ คน ล้วนเปน ส. ชั้น ๔ ภรรยาคน ๑ ชื่อ ฉิม. มีธิดา คือ

ญ. ชื่อ "ส้ม"

ภรรยาคน ๑ ชื่อใย มีบุตร์ คือ

ช. ชื่อ "ทัด" เดิมเปนมหาดเล็กหลวง แล้วเปนหลวงสโมสรพลการ กรมทหารมหาดเล็ก ต่อมาเปนพระยาสโมสรสรรพการกระทรวงโยธาธิการ ภายหลังย้ายมาอยู่ในกระทรวงกระลาโหม เปนนายพลตรี นามเดิม เปนหมันไม่มีสายสืบต่อ

ภรรยาคน ๑ ชื่อ พัน เปนพระนมในสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช มีบุตร์ คือ

ช. ชื่อ "สุด" เปนมหาดเล็กในกรม ซึ่งมารดาเปนพระนมนั้น บรรดาหลานพระนนทบุรี (ม่วง) ทั้ง ๓ คนหรือผู้อื่นในชั้นเดียวกันเปน ร. ชั้น ๕ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๔

ราชินิกูลชั้น ๖

บัดนี้ จักกล่าวถึงราชินิกูลรัชกาลที่ ๓ ชั้น ๖ สืบไป

ทางพระชนกจัน

ญ. "แจ่ม" ร. ชั้น ๕ (ธิดาพระยารัตนอาภรณ์ แตง) เปนภรรยานายเถื่อน เปน ข. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑. ช. ชื่อ "สวัสดิ์"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "สว่าง"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "งิ้ว"

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "คล้าม"

บรรดาบุตรและธิดาพระยารัตนอาภรณ์ (แตง) นอกจากท่านแจ่ม ทราบว่ามีบุตรสืบสายอีกคนเดียวแต่นายเลียบ ร. ชั้น ๕ บุตรภรรยาน้อยที่ชื่อ "พุด" นายเลียบมีภรรยาชื่อ "ยิ้ม" เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตรคน ๑ คือ

ช. ชื่อ "หวาด"

บรรดาหลานพระยารัตนอาภรณ์ (แตง) เหล่านี้ นับเปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

(๑) ญ. ทองสุก ร. ชั้น ๕ (ธิดาท่านบุญมี) เปนภรรยานายเสือมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๓ เปน ข. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "พึ่ง" อยู่กับสมเด็จกรมพระยาสุดารัตนราชประยูร

ที่ ๒ ช. ชื่อ "พ่วง" เปนมหาดเล็กรัชกาลที่ ๓

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "พัน" มีศักดิ์เปนหม่อมห้ามเจ้าต่างกรม

(๒) ญ. "เนย" ร. ชั้น ๕ (ธิดาท่านบุญมี) เปนภรรยานายจุ้ย มหาดเล็กรัชชกาลที่ ๓ เปน ข. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "ทัศน์"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ทศ"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "ทิพ"

(๓) ช. พัก ร. ชั้น ๕ (บุตร์ท่านบุญมี) มีภรรยาชื่อเอมเปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์ ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "โต"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "แสง"

บรรดาหลานท่านบุญมีทุกคนเปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕

(๑) ญ. เปรม ร. ชั้น ๕ (ธิดานายขุนทองกับเหม็น) เปนภรรยานายน้อย ข. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "รับ"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ทับ"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "เรียบ"

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "ทิม"

(๒) ญ. โต ร. ชั้น ๕ (ธิดานายขุนทองกับเหม็น) เปนภรรยานายสุข ข. ชั้น ๕ มีบุตร์ (ที่ทราบ) ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "ลัด"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "จั่น"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "เทศ"

ที่ ๔ ช. ชื่อ "ดวง"

(๓) ญ. นกเอี้ยง ร. ชั้น ๕ (ธิดานายขุนทองกับเหม็น) เปน ภรรยานายคล้าย ข. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ช. ชื่อ "ใหญ่"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ชุ่ม"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "แจ้"

ญ. เหม ร. ชั้น ๕ ธิดานายขุนทอง ร. ชั้น ๔ ซึ่งเกิดแต่ภรรยาอีก คน ๑ ที่ชื่อจับ เปนภรรยานายยิ้มเปน ข. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดา ๖ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "โต"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "นิ่ม"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "พึ่ง"

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "ปุย"

ที่ ๕ ญ. ชื่อ "ปุก"

ที่ ๖ ช. ชื่อ "ผ่อง"

บรรดาหลานนายขุนทองอันเปนบุตร์และธิดา เปรม และโตและ นกเอี้ยงกับทั้งเหมด้วยนั้น เปน ร.ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕

อนึ่ง เมื่อจะกล่าวถึงทางธิดานายนาค ร. ชั้น ๓ อีก ๓ คนอันเกิด แต่ภรรยาน้อย ซึ่งเปน ร. ชั้น ๔ นั้น

(๑) ญ. ชั่ง ร. ชั้น ๕ (ธิดา ญ. บี่) เปนภรรยานายอ่อน ข. ชั้น ๕ มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "แต้ม"

(๒) ช. ยิ้ม ร. ชั้น ๕ (บุตร์ ญ. บี่) มีภรรยาชื่อ "เล็ก" ส. ชั้น ๕ มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "นิต"

(๓) ญ. พัน ร. ชั้น ๕ (ธิดา ญ. บี่) เปนภรรยานายจัน ข. ชั้น ๕ มีธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "จัด"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "เจียน"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "เพี้ยน"

(๑) ญ. เสม ร. ชั้น ๕ (ธิดา ญ. เทศ) เปนภรรยานายคล้าย ข. ชั้น ๕ มีบุตร์ ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "คช"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "คล้าม"

(๒) ญ. อิ่ม ร. ชั้น ๕ (ธิดา ญ. เทศ) เปนภรรยานายมา ข. ชั้น ๕ มีบุตร์คน ๑ คือ

ช. ชื่อ "ตั้น"

หลวงมหาโยธี (โพ) ร. ชั้น ๕ (บุตร์ ช. ทองดี) มีภรรยาชื่อ ริด ส. ชั้น ๕ มีบุตร์ ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "ปาน"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "เขียว"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "เอี่ยม"

บรรดาเหลนนายนาคทางภรรยาน้อยเหล่านี้เปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕ เหมือนกัน

ทางพระชนกและพระชนนีรวมกัน คือบรรดาพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเปน ร. ชั้น ๔ ต่างมีนางห้ามเปน ส. ชั้น ๕ และมีพระโอรสเปน ร. ชั้น ๖ ต่างมีนางห้ามอีกชั้น ๑ เล่าล้วนเปน ส. ชั้น ๖ แต่บุตร์และธิดา ส. ชั้น ๖ นับเปน ร. ชั้น ๗ จักกล่าวแต่ที่เปนพิเศษเช่นอ้างไว้แล้ว (เพราะเหตุที่เจ้าจอมมารดาเปนราชินิกูล) คือ

(๑) สมเด็จกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ร. ชั้น ๕ มีนางห้ามที่มีพระโอรสและธิดามาก จักบรรยายนามและพระนามไว้โดยละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

หม่อมแพ ส. ชั้น ๕ (สกุลใดไม่ทราบ) มีพระโอรส ๑ พระองค์

ที่ ๑ ช. ทรงนามว่า "หม่อมเจ้ามงคล" ได้เปน "พระองค์เจ้ามงคลเลิศ" ในรัชกาลที่ ๔ ประทับอยู่ณวังของพระบิดาจนถึงสิ้นพระชนม์

พระชนนีน้อย ส. ชั้น ๕ สกุลอมาตย์รามัญกับไทย สกุลชาวสวนบางเขน อันต่อมาทั้ง ๒ สายนี้สมญาว่าเปนราชินิกูลรัชกาลที่ ๕ มีพระธิดา ๑ องค์ คือ

ที่ ๒ ญ. ทรงพระนามว่า "หม่อมเจ้ารำเพย" อันสมเด็จพระไอยกาธิราชได้พระราชทานพระนามนี้ ในเมื่อเวลาถวายอยู่งานพัด เมื่อรัชชกาลที่ ๔ พระราชทานสมมตยาภิเษกเปนพระราชเทวี ทรงพระนามว่า "พระนางเธอ พระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์" ครั้นถึงรัชชกาลที่ ๕ ทรงดำรงพระอิสสริยศักดิ์ เปนสมเด็จพระบรมราชชนนีพระพันปีหลวง มีพระนามว่ากรมสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ตามพระราชพระเพณี ภายหลังเปลี่ยนเปนสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระองค์ไร้พระชนกและพระชนนีแต่เมื่อยังทรงพระเยาว์อยู่ในรัชชกาลที่ ๓ ได้เสด็จเข้ามาประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวังกับพระปิตุจฉา คือสมเด็จกรมพระยาสุดารัตนราชประยูร ณะพระตำหนักตึก ซึ่งเดิมเปนพระตำหนักของสมเด็จพระศรีสุราไลย ต่อมาไปประทับอยู่กับกรมหลวงวรเศรฐสุดา ซึ่งเดิมทรงพระนามว่า "พระองค์เจ้าบุตรี" ในรัชชกาลที่ ๓ เพื่อทรงศึกษาอักขรวิธีและพระราชประเพณีณะตำหนักต้นจำปี ในพระบรมมหาราชวังนั้นเอง ครั้นถึงรัชชกาลที่ ๔ เสด็จมาประทับอยู่สำนักเดิมณะพระตำหนักตึก ในสมัยเมื่อมีพระอิสสริยศักดิ์เปนพระราชเทวีแล้ว มีที่ประทับพักเดิมอยู่ที่ชานพักพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในหมู่พระราชมนเทียรเก่า ต่อมาณะพระที่นั่งจันทรทิพโยภาสในหมู่พระราชมนเทียรใหม่สวนขวา ซึ่งมีนามว่าพระอภเนาวนิเวศน์ ภายหลังโปรดให้สร้างที่ประทับในหมู่พระตำหนักตึกหลัง ๑ เรียกว่า "พระตำหนักหอ" แลต่อกับหลังเดิมอีกหลัง ๑ เรียกว่าพระที่นั่งศีตลาภิรมย์ ในบริเวณนั้น เปนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จมาประทับอยู่ได้ และมีที่เสด็จออกข้างหน้าได้ด้วย และ

พระที่นั่งศิตลาภิรมย์ทั้งพระตำหนักหอกก็ดี ตำหนักอื่น ๆ ในหมู่พระตำหนักตึกเดิมนั้นก็ดี ตั้งอยู่ณะสถานซึ่งเปนหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาททุกวันนี้ สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ประทับอยู่ณะพระตำหนักหอนั้น จนถึงกาลเสด็จสวรรคตในรัชชกาลที่ ๔ นั้นเอง

หม่อมมิ่งวิ ส. ชั้น ๕ (สกูลใดไม่ทราบ) มีพระธิดา ๑ องค์ คือ

ที่ ๓ ญ. ทรงนามว่า "หม่อมเจ้าชมชื่น" ในรัชชกาลที่ ๕ ได้เปนพระองค์เจ้าทรงนามตามเดิม ประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวังกับสมเด็จกรมพระยาสุดารัตน์

หม่อมจาด ส. ชั้น ๕ (สกูลใดไม่ทราบ) มีพระธิดา ๑ องค์ คือ

ที่ ๔ ญ. ทรงนามว่า "หม่อมเจ้าพิ้นพงศ์" ในรัชชกาลที่ ๕ ได้เปนพระองค์เจ้าพิ้นพงศ์ประยุรวงศ์สนิท ประทับอยู่กับสมเด็จกรมพระยาสุดารัตน์เหมือนกัน

หม่อมแสง ส. ชั้น ๕ (สกูลใดไม่ทราบ) มีพระธิดา ๑ องค์ คือ

ที่ ๕ ญ. ทรงนามว่า "หม่อมเจ้าประสงค์สันท์" คงมีอิสสริยศักดิ์ตามเดิม ประทับอยู่กับสมเด็จกรมพระยาสุดารัตน์เหมือนกัน

หม่อมกิม ส. ชั้น ๕ บุรพชนมาแต่จีนแซ่ลี้ มีพระธิดา ๑ องค์ คือ

ที่ ๖ ญ. ทรงพระนามว่า "หม่อมเจ้าพรรณราย" แต่แรกสมญาว่า "แฉ่" ในรัชชกาลที่ ๕ ได้เปนพระองค์เจ้าทรงนามตามเดิม

เดิมประทับอยู่กับสมเด็จกรมพระยาสุดารัตน์เหมือนกัน ครั้นถึงรัชชกาลที่ ๔ เมื่อเปนพระราชชายาแล้ว (๑) มีตำหนักต่างหากเปนที่ประทับ

หม่อมเชย ส. ชั้น ๕ (สกูลใดไม่ทราบ) มีพระโอรส ๑ องค์ คือ

ที่ ๗ ช. ทรงนามว่า "หม่อมเจ้าฉายฉันเฉิด" ในรัชชกาลที่ ๕ ได้เปนพระองค์เจ้าทรงนามตามเดิม ภายหลังเลื่อนขึ้นเปน กรมหมื่นนฤบาลมุขมาตย์ ประทับอยู่วังมุมแยกถนนสนามไชย แลริมข้างในกำแพงเมือง จังหวัดพระนคร

หม่อมน้อย ส. ชั้น ๕ ธิดาพระยาราชมนตรี (ภู่) (สกูลใดไม่ทราบ) มีพระโอรสและธิดา ๒ องค์ คือ

ที่ ๘ ญ. ทรงนามว่า "หม่อมเจ้าสารพัดเพ็ชร์" คงมีอิสสริยศักดิ์ตามเดิม

ที่ ๙ ช. ทรงนามว่า "หม่อมเจ้าประเสริฐศักดิ์" ในรัชชกาลที่ ๕ ได้เปนพระองค์เจ้าทรงนามตามเดิม

ทั้ง ๒ องค์นี้ ประทับอยู่ณะวังท่าพระริมแม่น้ำ จังหวัดพระนคร บ้านเดิมเปนบ้านพระยาราชมนตรีผู้เปนตานั้น ตลอดมาจนถึงสิ้นพระชนม์

บรรดาพระโอรสและธิดา สมเด็จกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ทั้ง ๙ พระองค์นี้ เปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนพระโอรสและธิดาของ ร. ชั้น ๕

พระบุรพชน ของสมเด็จกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ทางพระชนกเปนพระบรมราชวงศ์จักรี ทางพระชนนี เปนราชินิกูลรัชชกาลที่ ๓ ได้กล่าว

---

(๑) พระชนนีของสมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนขัตติยกัลยา และสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

ไว้แล้ว เมื่อได้กล่าวนามถึงพระชนนี "น้อย" ในลำดับนี้ ก็สมควรจะกล่าวถึงบุรพชนของพระชนนีน้อย ซึ่งปรากฏในเรื่องราชินิกูลรัชชกาลที่ ๕ ไว้พอเปนสังเขป[๑] ไม่ให้ผิดระเบียบเช่นได้กล่าวมาแล้วในสกูลอื่น ๆ อันบุรพชนของพระชนนีน้อยนั้น บุรพชนทางชนกของพระชนนีเปนอันไม่ต้องกล่าว เพราะไม่ทราบเค้าเงื่อนว่ามาแต่ทางใด ทราบแต่ว่าเปนชาวบางเขนลงมาจนถึงนายบุศย์ ผู้เปนชนกของพระชนนี จักกล่าวแต่ทางบุรพชนฝ่ายชนนีของพระชนนี บุรพชนฝ่ายชนนีของพระชนนีนั้น ได้กล่าวไว้ว่าเปนสกูลรามัญ ต้นสายมาแต่อมาตย์รามัญสืบต่อมาถึงที่ทราบชื่อได้ คือพระยารัตนจักร (หงส์ทอง) เจ้ากรมอาทมาตในกองมอญอาสา ๖ เหล่า อันจะนับว่าเปนอ. ชั้น ๒ มีภรรยาไม่ปรากฏนามบุรพชน เปนไทยสวนบางเขนจังหวัดพระนคร นับว่าเปน อ. ชั้น ๒ เหมือนกัน ทั้ง ๒ นี้มีบุตร์และธิดามากด้วยกัน ในที่นี้จักกล่าวแต่ธิดาผู้เดียวชื่อว่า "ม่วง" มีสามี (ไม่ทราบนาม) ทั้ง ๒ นี้นับว่าเปน อ. ชั้น ๓ ท่านม่วง มีธิดา (ตามที่ทราบ) ๑ คนชื่อว่า "แจ่ม" (คือชนนีของพระชนนี) สามีชื่อ "บุศย์" สกูลบางเขน คือ ชนกของพระชนนี อันไม่ปรากฏนามบุรพชนดังกล่าวแล้ว ทั้ง ๒ นี้นับว่าเปน อ. ชั้น ๔ มีธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ท่านอิ่ม ไม่มีสายสืบ

ที่ ๒ ท่านเอม ซึ่งเปนมารดาพระเทพศิรินทรามาตย์ (พัน) และท้าวภัณฑสารนุรักษ์ (ทับทิม) เปนต้น

---

(๑) สมเด็จพระราชบิดุลา ฯ ได้ทรงเรียบเรียงเรื่องราชินิกูลรัชชกาลที่ ๕ ไว้อีกเรื่อง ๑ ต่างหาก

ที่ ๓ คือองค์พระชนนีนามว่า "น้อย" ทั้ง ๓ นี้เปน อ. ชั้น ๕ แต่พระชนนีน้อยเปน ส. ชั้น ๕ ด้วย เพราะเปนนางห้ามของสมเด็จกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ร. ชั้น ๕

อนึ่งผู้ที่เปนพระญาติและสัมพันธ์ทางพระชนนีน้อยมีอีกมาก แจ้งอยู่ในเรื่องสายราชินิกูลรัชชกาลที่ ๕ โดยละเอียดอีกแผนกหนึ่ง ถึงกระนั้นก็ดี โดยมากก็มามีชื่อเกี่ยวข้องอยู่ในทางราชินิกูลรัชชกาลที่ ๓ นี้ เหตุว่าราชินิกูลทั้ง ๒ ทางนี้ ใกล้ชิดสนิทกันมาก ก็ย่อมมีการสัมพันธ์คาบเกี่ยวซึ่งกันและกันหลายสาย ในที่นี้มุ่งหมายจักกล่าวแต่ราชินิกูลรัชชกาลที่ ๓ เปนหลักเท่านั้น

อนึ่ง ในที่นี้ควรจักกล่าวถึงบุรพชนของหม่อมมารดาพระโอรสและธิดาองค์อื่น ๆ ในสมเด็จกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ด้วย แต่ทราบไม่ใคร่ได้ จึ่งจักขอกล่าวไว้แต่บุรพชนของหม่อมกิ่มผู้เปนหม่อมมารดาของพระองค์เจ้าพรรณราย อันมีสายสืบที่เปนสำคัญอีกองค์ ๑ ต้นสายสกูลหม่อมกิ่มมาแต่จีนสืบสายต่อลงมาถึงบุรุษ แซ่ลีผู้หนึ่ง (ไม่ทราบนาม) ท่านผู้นี้นับเปน อ. ชั้น ๓ มีบุตร์และธิดา ๗ คน ต่างแยกสายสืบต่อกันออกไปอีกมาก ในที่นี้จักกล่าวแต่ธิดาจีนแซ่ลีผู้ ๑ ชื่อ "แตง" เปนภรรยาจีนก๊วง แซ่จิ๋ว ทั้ง ๒ นี้เปน อ. ชั้น ๔ มีธิดา ๓ คน ที่ ๑ ชื่อ "กิ่ม" คือ หม่อมกิ่ม หม่อมมารดาพระองค์เจ้าพรรณรายนั้น ที่ ๒ ชื่อ "นิ่ม" เปนภรรยาหลวงไมตรีวาณิช (ซิ๋งเกียด) ที่ ๓ ชื่อ "เอี่ยม" เปนภรรยาจีนอู่แซ่เต่า น้องพระยาพิสณฑ์สมบัติบริบูรณ์ (ยิ้ม) เจ้าขรัวตากรมหลวงจันทบุรีนฤนาถ หม่อมกิ่มและชั้นเดียวกันนี้เปน อ. ชั้น ๕ แต่

หม่อมกิ่มเปน ส. ชั้น ๕ ด้วย เพราะเปนนางห้ามสมเด็จกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ร. ชั้น ๕

บัดนี้ จักกล่าวถึงพระธิดาของพระราชโอรส ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวองค์อื่นที่กล่าวไว้เปนพิเศษแล้วนั้น ตามลำดับชั้นที่ควรกล่าวในคราว ร. ชั้น ๖ นี้ คือ

กรมหมื่นภูมินทรภักดี ร. ชั้น ๕ มีนางห้ามที่มีพระโอรสและธิดามาก จักยกขึ้นกล่าวแต่พอเปนตัวอย่าง ทั้งเปนพิเศษที่ได้สัมพันธ์สืบต่อไป คือ นางห้ามผู้หนึ่ง นามว่า "จีน" บุรพชนมาแต่จีน เปน ส. ชั้น ๕ เดิมมีฐานันดรศักดิ์เปนหม่อมห้ามพระองค์เจ้าทรงกรม ภายหลังเมื่อเปนเจ้าจรัวยายเจ้าฟ้าแล้ว เลื่อนศักดิ์ขึ้นเปน "เจ้าจอมมารดา" กรมหมื่นภูมินทรภักดีมีพระธิดากับเจ้าจอมมารดาจีน ๓ องค์ คือ

ที่ ๑ ญ. ทรงพระนามว่า "หม่อมเจ้าบัว" ครั้นเมื่อเปนพระราชชายาในรัชกาลที่ ๕ มีพระอิสสริยศักดิ์เปน "พระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าอุบลรัตนนารีนาค" ภายหลังทรงกรมเปน "กรมขุนอัครวรราชกัญญา" (แต่เมื่อกล่าวถึงพระนามไม่ได้ใช้นามกรมเหมือนพระองค์เจ้าทรงกรมอื่น ๆ) เดิมเมื่อยังทรงพระเยาว์ประทับอยู่ณะวังพระบิดา ถึงรัชกาลที่ ๕ เสด็จเข้ามาประทับอยู่ณะพระตำหนักใหม่ของสมเด็จกรมพระยาสุดารัตน์ได้ทรงอภิบาล เมื่อทรงมีพระอิสสริยศักดิ์ เปนพระอัครชายาเธอแล้ว จึงเสด็จประทับณะพระตำหนักใหม่ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกันนั้นตลอดมาจนสิ้นพระชนม์

ที่ ๒ ญ. ทรงพระนามว่า "หม่อมเจ้าปิ๋ว" ครั้นเมื่อเปนพระราชชายาในรัชชกาลที่ ๕ มีพระอิสสริยศักดิ์เปน "พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าเสาวภาคนารีรัตน์" สถานที่ประทับก็เช่นเดียวกับพระเชษฐภคินี เพราะเปนผู้ที่สมเด็จกรมพระยาสุดารัตน์ได้ทรงอภิบาลเหมือนกัน

ที่ ๓ ญ. ทรงพระนามว่า "หม่อมเจ้าสาย" ครั้นเมื่อเปนพระราชชายาในรัชชกาลที่ ๕ มีพระอิสสริยศักดิ์เปน "พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายเสาวลีภิรมย์ ภายหลังทรงกรมเปน "กรมขุนสุธาสินีนาฏ" (แต่เมื่อกล่าวถึงพระนามไม่ได้ใช้นามกรมเหมือนกัน) สถานที่ประทับและเปนผู้ที่สมเด็จกรมพระยาสุดารัตน์ได้ทรงอภิบาล ก็เช่นเดียวกันกับพระเชษฐภคินีทั้ง ๒ องค์นั้น แต่พระองค์นี้เปนพิเศษ และเหตุที่ยังทรงพระชนม์อยู่ต่อมา เมื่อมีพระราชวังดุสิตขึ้นในภายหลังแล้ว จึงได้เสด็จประทับอยู่ณะสถาน ๑ ในหมู่พระที่นั่งอัมพรสถาน และต่อมาไปประทับณะพระตำหนักสวนบัวในพระราชวังดุสิตนั้น ภายหลังเสด็จออกประทับอยู่ที่วังพระราชโอรส คือ สมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนลพบุรีราเมศร์ ในบริเวณสวนดุสิต จนถึงทุกวันนี้(๑)

ทั้ง ๓ พระองค์นี้เปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนพระธิดาของกรมหมื่นภูมินทรภักดี ร. ชั้น ๕

พระองค์เจ้างอนรถ ร. ชั้น ๕ มีนางห้ามและพระโอรสธิดาย่อมหลายคนและหลายองค์ จักยกขึ้นกล่าวเปนตัวอย่างทั้งเปนพิเศษ

---

(๑) สมเด็จพระราชปิตุลา ฯ ทรงแต่งเมื่อราว พ.ศ. ๒๔๕๘

ที่สัมพันธ์สืบต่อไป คือ นางห้ามผู้ ๑ ชื่อ "รอด" (สกุลไม่ทราบ) เปน ส. ชั้น ๕ มีพระโอรส (ที่จักกล่าว) คือ

ช. นามว่า "หม่อมเจ้าชายแดง" ผู้ได้รับราชอภัยทานในรัชชกาลที่ ๔ และที่ ๕ ตลอดมาจนถึงรัชชกาลที่ ๖ นี้ นับเปน ร. ชั้น ๖ เหมือนกัน เพราะเปนพระโอรส ร. ชั้น ๕

บัดนี้ จักกลับกล่าวถึง ร. ชั้น ๖ ทางพระชนนีเพ็งต่อไป ในสายท่านฉิม หรือ รอด ร. ชั้น ๔ คือ

(๑) **พระยาอิศรานุภาพ (ขุนเณรน้อย)** ร. ชั้น ๕ (บุตร์ท่านฉิม) และเปนราชินิกูลรัชชกาลที่ ๕ ด้วย มีภรรยาชื่อ "ชำ" (สกุลใดไม่ทราบ) เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดามาก จักกล่าวไว้แต่พอเปนตัวอย่าง คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "ปริก" เปนพระนม(๑) ในรัชชกาลที่ ๕

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "สัมฤทธิ" เปนพระนมในสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "พู" เปนพระพี่เลี้ยงในสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงวิสุทธิกระษัตรี

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "ทิม" เปนพระพี่เลี้ยงในรัชชกาลที่ ๕

ที่ ๕ ช. ชื่อ "เอม" เปนพระพี่เลี้ยงในรัชชกาลที่ ๕

(๑) เปนขรัวยายของกรมหลวงกำแพงเพ็ชร์อัครโยธิน

บรรดาบุตร์และธิดาพระยาอิศรานุภาพ (ขุนเณรน้อย) ทั้ง ๕ ที่กล่าวมาแล้วและอื่น ๆ เปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕

(๒) **ท่านแสง** ร. ชั้น ๕ (ธิดาท่านฉิม) และท่านแสงนั้นเปนราชินิกูลรัชชกาลที่ ๕ ด้วย เปนนางห้ามหม่อมไกรสร (หรือซึ่งเดิมเปนกรมหลวงรักษรณเรศนั่นเอง) ในรัชชกาลที่ ๑ เปน ข. ชั้น ๕ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "บุษบงส์" เดิมเปนหม่อมเจ้า ต้องลดศักดิ์ภายหลัง

บรรดาบุตร์และธิดาท่านแสง เปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕

นายสิน อ. ชั้น ๕ (บุตร์พระเทพเพ็ชร์รัตน์ สามีท่านฉิม) เปน อ. ชั้น ๕ เพราะไม่ได้เปนบุตร์ท่านฉิม เปนแต่เกี่ยวข้องกัน (ที่จดลงไว้ในที่นี้ด้วยเพื่อจะได้เปนตัวอย่าง)

บัดนี้ ถึงลำดับสายเจ้าจอมมารดาทรัพย์ ร. ชั้น ๔ คือ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ร. ชั้น ๕ มีพระโอรสและธิดาได้กล่าวมาแล้ว จักกล่าวแต่ที่ยังไม่ได้กล่าวต่อไปในสายท่านน้อย ร. ชั้น ๔ คือ

(๑) **จางวางพ่วง** ร. ชั้น ๕ (บุตร์ท่านน้อย) มีภรรยา ๒ คน คน ๑ ชื่อ "นิน" (สกูลใดไม่ทราบ) เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดาหลายคน จักยกขึ้นกล่าวแต่คน ๑ คือ

ช. ชื่อ "เล็ก" เปนจางวางในรัชชกาลที่ ๕ แต่เมื่อยังไม่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ

ภรรยาจางวางพ่วงอีกคน ๑ ชื่อ "จัน" เปนราชินิกูลรัชชกาลที่ ๕ มีบุตรและธิดา (ตามที่ทราบ) ๕ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "พุ่ม" เดิมเปนมหาดเล็กข้าหลวงเดิมในรัชชกาลที่ ๕ ต่อมาได้เปนพระพิบูลย์ไอศวริย กรมชาวที่ ภายหลังเปนพระยาพิทักษภูบาล กรมรักษาพระองค์

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "บาง" เปนพระนมในสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "เจิม" เปนคนเชิญพระกลดในสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี

ที่ ๔ ช. ชื่อ "อ่อน" เดิมเปนมหาดเล็กในรัชชกาลที่ ๕ ภายหลังเปนพระพิบูลย์ไอศวริย กรมชาวที่

ที่ ๕ ช. ชื่อ "เอี่ยม" เปนมหาดเล็กข้าหลวงเดิม ในรัชชกาลที่ ๕

บรรดาบุตร์และธิดาจางวางพ่วงทั้งปวงนี้ เปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕

(๒) พระยาพิพิธไอศูรย์ (เนตร์) ร. ชั้น ๕ (บุตร์ท่านน้อย) มีภรรยา ๓ คนต่างสกูลกัน (ไม่ทราบ) เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดาหลายคน (ตามที่ทราบ)

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "แช" มีบุตร์คือ

ช. ชื่อ "บึ่ง" เปนมหาดเล็กข้าหลวงเดิมในรัชชกาลที่ ๕

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "ขำ" มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "วอน"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "สัมฤทธิ"

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "อิ่ม" มีบุตร์ คือ

ช. ชื่อ "เงิน" เดิมเปนมหาดเล็กข้าหลวงเดิม ในรัชชกาลที่ ๕ แล้วเปนพระพิบูลย์ไอศวรีย กรมชาวที่

บรรดาบุตร์และธิดาพระยาพิพิธไอศูรย์ทั้งปวงเปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕

(๓) พระยาอาหารบริรักษ์ (ทิน) ร. ชั้น ๕ (บุตร์ท่านน้อย) มีภรรยาที่มีบุตร์และธิดามาก จักกล่าวแต่ภรรยาเพียง ๕ คน ย่อมต่างสกูลกัน นับว่าเปน ส. ชั้น ๕

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "ม่วง" มีบุตร์และธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "พลาย"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "เกลี้ยง" เปนมหาดเล็กหลวง

ที่ ๓ ช. ชื่อ "อรุณ" เดิมเปนมหาดเล็กหลวง แล้วได้เปนนายราชาภักดิ์หุ้มแพรกรมมหาดเล็ก

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "สัมฤทธิ"

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "บุศย์" เปนน้องม่วง มีบุตร์และธิดา (ตามที่ทราบ) บุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "อุ่น" เดิมเปนมหาดเล็กหลวง แล้วได้เป็นนายบำรุงหุ้มแพร แล้วเลื่อนขึ้นเปนนายจ่ารงค์ กรมมหาดเล็กนั้น

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "นิ่ม" มีบุตร์และธิดาหลายคน (ตามที่ทราบ)

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "จัน"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "อิน" เปนพระนมในสมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนเพ็ชร์บูรณอินทราไชย

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "เพิ่ม"

ที่ ๔ ช. ชื่อ "เจริญ"

บรรดาบุตร์และธิดาพระยาอาหารบริรักษ์ (ทิน) ทั้งปวงเปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕

อนึ่ง พระยาเทพอรชุน (แสง) สามีท่านน้อย ร. ชั้น ๔ นั้น (ตามที่ทราบว่า) มีภรรยาอีกคน ๑ ชื่อว่า "พึ่งระย้า" (สกูลใดไม่ทราบ) เปน อ. ชั้น ๔ มีธิดา ๑ คน ชื่อ "ลำลี" เปนภรรยานายทับ วงศ์พระเจ้ากรุงธนบุรี เปน อ. ชั้น ๕ ทั้ง ๒ คนมีบุตร์และธิดา (ไม่ทราบนาม)

นายเสง อ. ชั้น ๔ พี่พระยาเทพอรชุน (แสง) ที่กล่าวไว้แล้ว มีบุตรและธิดา ๒ คน บุตร์ชื่อ "พู่" เปนผู้บวชเมื่อแก่แล้วไม่สึก เรียกว่า "หลวงตา" ธิดาชื่อ "จั่น" อยู่กับสมเด็จกรมพระยาสุดารัตน์ราชประยูร ทั้ง ๔ คนนี้ก็เปน อ. ชั้น ๕ สายเขย และหลวงตาพู่นั้น เมื่อก่อนอุปสมบทมีบุตรคน ๑ คือ

ช. ชื่อ "วัน" อยู่กับสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์ นับเปน อ. ชั้น ๖ สายเขย

บัดนี้ถึงลำดับชั้นนายแชก ร. ชั้น ๔ คือ

(๑) พระครูมหิธร (อู่) ร. ชั้น ๕ (บุตร์นายแชก) มีภรรยา คือ ท่านส่วน ร. ชั้น ๕ (ธิดานายสังข์ สายพระนมรอด) ชั้นเดียวกันเปน ส. ชั้น ๕ ด้วย มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "ตาด"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ตาบ"

(๒) จางวางหนู ร. ชั้น ๕ (บุตร์นายแชก) มีภรรยาชื่อแส่ง ราชินิกูลรัชชกาลที่ ๕ เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดาจะยกขึ้นกล่าว แต่บุตร์และธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "บัว" ไม่มีสายต่อ

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "พริ้ง"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "เลื่อน" เปนผู้รับ ๆ สั่งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ไม่มีสายต่อ

ที่ ๔ ช. ชื่อ "เปื่อ" เดิมเปนมหาดเล็กข้าหลวงเดิมในรัชชกาล ที่ ๕ แล้วเปนขมื่นจิตร์จำนงค์ ภายหลังได้เปนพระรักษาเทพ กรมพระตำรวจ

บรรดาหลานนายแชก ร. ชั้น ๔ ทั้งปวงเปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และบุตรี ร. ชั้น ๕

บัดนี้ ถึงลำดับสายนายฝรั่ง ร. ชั้น ๔ คือ

(๑) **หลวงอรรคนารี (เอม)** ร. ชั้น ๕ (บุตร์นายฝรั่ง) มีภรรยาชื่อ "ปริก" (สกูลใดไม่ทราบ) เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์ (ที่ทราบ) ๒ คน

ที่ ๑ ช. ชื่อ "ต้ม"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "เล็ก"

(๒) **นายเจริญ** ร. ชั้น ๕ (บุตร์นายฝรั่ง) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) (สกูลใดไม่ทราบ) เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดา (ใครบ้างไม่ทราบเหมือนกัน)

บรรดาหลานนายฝรั่ง ร. ชั้น ๔ ทั้งปวงเปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕

บัดนี้ จักต้องกลับกล่าวถึงสายพัทลุงตามลำดับชั้นที่ ๖ ต่อไปคือ

ญ. จีบ ร. ชั้น ๕ (ธิดาหลวงมหาดไทย ศึก) เปนภรรยาหลวงบุรีบริบาล (สว่าง) ร. ชั้น ๔ มีบุตร์และธิดากล่าวแล้วในตอนที่กล่าวถึงบุตร์และธิดาของหลวงบุรีบริบาลแล้ว บุตร์และธิดาจีบในที่นี้เปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕

พระยาพัทลุง (เนตร์) ร. ชั้น ๕ (บุตร์หนูขาว) มีภรรยาชื่อพร้อม ร. ชั้น ๕ (บุตร์หลวงเทพภักดี คล้าย) มีบุตร์และธิดา (จักกล่าวแต่บุตร์ ๑ คน) คือ

ช. ชื่อ "สาย"

บุตร์และธิดาพระยาพัทลุง (เนตร์) ร. ชั้น ๕ เกิดแต่ภรรยาอื่นอีก จักกล่าวแต่คนเดียว คือ ช. ชื่อ "เล็ก" เปน ร. ชั้น ๖ เหมือนกัน เพราะเปนบุตร์ ร. ชั้น ๕

พระยาศิรินทรราชสัมพันธ์ (โต) ร. ชั้น ๕ (บุตร์หนูดำ) มีภรรยาคือ "ถมยา" ร. ชั้น ๕ (ธิดาพระพลสงคราม พุ่ม) มีบุตร์และธิดา (จักกล่าวแต่บุตร์ ๒ คน) คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "เพิ่ม" เปนขุนพลสงคราม จังหวัดพัทลุง

ที่ ๒ ช. ชื่อ "สมบุญ" เปนนายจำลองราชสาส์น กรมราชเลขาธิการ

ญ. พร้อม ร. ชั้น ๕ (ธิดาหลวงเทพภักดิ์ คล้าย) เปนภรรยาพระยาพัทลุง (เนตร์) ร. ชั้น ๕ ด้วยกัน มีบุตร์และธิดาได้กล่าวในตอนสามแล้ว

นายเรือง ร. ชั้น ๕ (บุตร์พระปะเหลียน ขาว) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร์ ๑ คน คือ ช. ชื่อ "เริ่ม" เปนขุนสรสิทธากร

ญ. ถมยา ร. ชั้น ๕ (ธิดาพระพลสงคราม พุ่ม) เปนภรรยาพระยาศิรินทร์ (โต) ร. ชั้น ๕ ด้วยกัน มีบุตร์และธิดาได้กล่าวในตอนสามแล้ว

หลวงนิคม (ถัน) ร. ชั้น ๕ (บุตร์พระพลสงคราม พุ่ม) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร์ ๑ คน คือ ช. ชื่อ "มงคล"

หลวงยกกระบัตร์ (นันต์) ร. ชั้น ๕ (บุตร์นุ่ม) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร์ ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "อัฐ" เปนขุนอัฐวิบูลย์

ที่ ๒ ช. ชื่อ "สวัสดิ์"

นายช่วง ร. ชั้น ๕ (บุตร์นุ่ม) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร์ ตามที่ทราบ) ๑ คน คือ ช. ชื่อ "ชาบ"

หลวงจักรานุชิต (พิณ) ร. ชั้น ๕ (บุตร์นุ่ม) มีภรรยาคือ แย้ม ร. ชั้น ๔ (ธิดาพระทิพกำแหง สุก) ร. ชั้น ๓ ในที่นี้ "แย้ม" ต้องเปน ส. ชั้น ๕ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "ลออง"

ภรรยาอีกคน ๑ (ไม่ทราบชื่อ) เปน ส. ชั้น ๕ มีธิดาอีก ๑ คน

ญ. ชื่อ "ละเมียด"

ญ. แข ร. ชั้น ๕ (ธิดานุ่ม) เปนภรรยาพระยาเพ็ชราภิบาล (พ่วง) ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองจิก สกูล ณสงขลา เปน ข. ชั้น ๕ มีบุตร์ (ตามที่ทราบ) ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "เจริญ"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "สว่าง" เปนนายรองสรรพวิไชย กรมมหาดเล็ก

ญ. ชม ร. ชั้น ๕ (ธิดาหลวงเชตต์ชันธ์ คล้าย) เปนภรรยา หลวงวิบูลยชันธ์ (นบ) ข. ชั้น ๕ มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "นัด"

(๑) หลวงบัณฑานิคมพิทักษ์ (พูนเพิ่ม) ร. ชั้น ๕ (บุตร์ หลวงบุรี สว่าง) ภรรยา (ไม่ทราบชื่อ)

(๒) **ญ. ยินดี** ร. ชั้น ๕ (ธิดาหลวงบุรี สว่าง) เปนภรรยานายเพียร ร. ชั้น ๕ (หลานหลวงสัจจา นก)

(๓) **ญ. อุบล** ร. ชั้น ๕ (ธิดาหลวงบุรี สว่าง) เปนภรรยาขุนพลสงคราม (เพิ่ม) ร. ชั้น ๖ (บุตร์พระยาศิรินทร์ โต) ในที่นี้อุบลเปน ส. ชั้น ๖ ด้วย

(๔) **ปรนปรุง** ร. ชั้น ๕ (ธิดาหลวงบุรี สว่าง) เปนภรรยาหลวงนรเทพภักดี ปลัดจังหวัดตะกั่วป่า (สกุลใดไม่ทราบ) เปน **ข. ชั้น ๕**

(๕) **นายชะเอม** และ (๖) **นายสอ้าน** ร. ชั้น ๕ ยังไม่มีภรรยา

บุตร์และธิดาหลวงบุรีที่กล่าวว่ามีสามีหรือมีภรรยาแล้วนั้น จะมีบุตร์และธิดาอย่างใดอีกไม่ทราบ

ญ. เพิ่ม ร. ชั้น ๕ (ธิดานายใจ) เปนภรรยาพระยาพัทลุง (เนตร์) ร. ชั้น ๕ ด้วยกัน มีบุตร์และธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "เล็ก"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ศิริ"

บรรดาบุตร์และธิดาสายพัทลุง ร. ชั้น ๕ ที่กล่าวมาแล้วทั้งปวงนั้น เปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕

เมื่อจักกล่าวถึงสายกรมหมื่นไกรสรวิชิต อันเปนสายพัทลุงทางเขย ชั้น ๖ ตามลำดับ ก็คือ

เจ้าพระยาวิชิตวงศ์ (หม่อมราชวงศ์คลี่) อ. ชั้น ๕ (บุตร์หม่อมเจ้าจินดา) มีภรรยาจักกล่าวแต่ ๒ คน คือ

ที่ ๑ หม่อมราชวงศ์ลออ ราชตระกูลสายกรมหมื่นไกรสรวิชิต ร่วมกันเปน อ. ชั้น ๕ มีธิดา (ที่ทราบ) คือ

ญ. "หม่อมหลวง โต"

ที่ ๒ ท่านเผื่อน (สกุลใดไม่ทราบ) ภายหลังได้เปนท่านผู้หญิงเปน อ. ชั้น ๕ เหมือนกัน มีธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. "หม่อมหลวง พร้อม"

ที่ ๒ ญ. "หม่อมหลวง เลื่อน"

ที่ ๓ ญ. "หม่อมหลวง วาด"

ทั้ง ๔ คนนี้ และบรรดาบุตร์และธิดาเจ้าพระยาวิชิต ทั้งปวงเปน อ ชั้น ๖ เว้นไว้แต่หม่อมหลวงเลื่อนคนเดียวที่เปน ส. ชั้น ๘ ด้วยดังที่จะได้กล่าวข้างหน้าต่อไป

เจ้าพระยาอภัยราชา (หม่อมราชวงศ์ลบ) อ. ชั้น ๕ (บุตรหม่อมเจ้าจินดา) มีภรรยาคือท่านผู้หญิงเอี่ยม เปน อ. ชั้น ๕ ไม่มีบุตร์และธิดาสืบสายต่อ

พระยาศรีวรวงศ์ (หม่อมราชวงศ์จิตร์) อ. ชั้น ๕ (บุตร์หม่อมเจ้าอลงกรณ์) มีภรรยาชื่อ "เวก" เปน อ. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "หม่อมหลวง อนุจิตร์" เปนหลวงศรีสุทัศน์

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "หม่อมหลวง ศรีสมจิตร์"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "หม่อมหลวง พัฒนาจิตร์"

พระยาสุรินทราชา (หม่อมราชวงศ์สิทธิ์) อ. ชั้น ๕ (บุตร์หม่อมเจ้าอลงกรณ์) มีภรรยาชื่อ "หม่อมราชวงศ์ยุพา" ธิดาหม่อมเจ้าวัชรินทร ในกรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ (พระองค์เจ้าสิงหรา) รัชชกาลที่ ๓ ในที่นี้หม่อมราชวงศ์ยุพา เปน อ. ชั้น ๕ แต่เปน ร. ชั้น ๗ เพราะเปนธิดาหม่อมเจ้าวัชรินทร ร. ชั้น ๖ และถ้านับทางนั้น พระยาสุรินทราชา (สิทธิ์) จักต้องเปน ข. ชั้น ๗ ด้วย ทั้ง ๒ มีบุตร์และธิดาด้วยกัน (ตามที่ทราบ) คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "หม่อมหลวงคำรน"

หม่อมหลวงคำรนนี้ และทุกคนที่เปนบุตร์และธิดา พระยาสุรินทราชา (สิทธิ์) นั้นเปน อ. ชั้น ๖ แต่ที่เปนบุตร์และธิดาร่วมกับหม่อมราชวงศ์ยุพานั้น เปน ร. ชั้น ๘

บรรดาบุตร์และบุตรี สายกรมหมื่นไกรสรวิชิต อ. ชั้น ๕ ที่กล่าวมาแล้วทั้งปวงนั้น เปน อ. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดา อ. ชั้น ๕ เว้นไว้แต่ที่สัมพันธ์กันอีกชั้น ๑ เช่นบุตร์และธิดาพระยาสุรินทราชา (สิทธิ์) อันเกิดร่วมแต่หม่อมราชวงศ์ยุพา ดังกล่าวแล้ว

ลำดับนี้ จักกล่าวถึงสายทองมอญอันเปนสายเขยชั้นที่ ๖ เหมือนกัน ฉะเพาะเท่าที่ได้ระบุชื่อชั้นที่ ๕ ไว้แล้ว คือ

พระยาวิเศษสัจธาดา (โต) อ. ชั้น ๕ (บุตร์พระยาสุรบดินทร์) (โนรี) มีภรรยาชื่อ "อิ่ม" ธิดาพระพิทักษ์เทพธานี (นาค) อ. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดาหลายคน จะยกขึ้นกล่าวเปนตัวอย่างแต่คนเดียว คือ

ช. ชื่อ "เชย" เดิมเปนมหาดเล็กหลวงในรัชชกาลที่ ๕ ได้เปนนายพินิจหุ้มแพร แล้วเลื่อนเปนนายจ่ายง ต่อมาเปนพระเทพดรุณานุศิษฏ และพระยาบริหารราชมานพ ภายหลังเลื่อนเปนพระยาไชยนันทนินพัทธพงศ ทุกตำแหน่งในกรมมหาดเล็ก

เจ้าพระยานรรัตน (โต) อ. ชั้น ๕ (บุตร์นายน้อยแดง) มีภรรยาชื่อ "จับ" (สกูลใดไม่ทราบ) เปน อ. ชั้น ๕ มีบุตร์มากหลาย จะยกขึ้นกล่าวพอเปนตัวอย่างแต่คนเดียว คือ

ช. ชื่อ "ตริก" เดิมเปนมหาดเล็กหลวงและมีบรรดาศักดิ์ ตามลำดับถึงหลวงมหาใจภักดิ์ ตำแหน่งนายเวรมหาดเล็กฝ่ายพระราชวังบวร

บรรดาสายพระศรีวิโรจน์ (หม่อมอ่อน) บุตร์และธิดา อ. ชั้น ๕ เหล่านี้เปน อ. ชั้น ๖ เพราะเปนสายเขย

พระองค์เจ้าสิงหนาท อ. ชั้น ๕ (โอรสหม่อมแสง) มีนางห้ามชื่อ "หม่อมสุด" อ. ชั้น ๕ มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "หม่อมราชวงศ์หลาน" ได้เปนนายกวดหุ้มแพร กรมมหาดเล็ก เลื่อนขึ้นต่อไปตามลำดับ คือ นายจ่ายง หลวงฤทธิ์นายเวร เจ้าหมื่นสรรเพ็ธภักดิ์หัวหมื่น และพระยาเทเวศวงศ์วิวัฒน์จางวาง

ภายหลังได้เปนเจ้าพระยานามตามเดิม เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ นับเปน อ. ชั้น ๖ เพราะเปนสายเขย

บรรดาบุตร์และธิดา ในสายหม่อม (ที่ไม่ทราบชื่อ) อันเปนน้อง หม่อมทับสามีท่านผ่อง แต่หม่อมคนนั้นเปนภรรยานายนาค น้องยาพระชนนีเพ็งต่างชนนี บุตร์และธิดาเหล่านั้นจึงเปน ร. ชั้น ๕ ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในทางนายนาค เช่นนายสวัสดิ์และนายสว่าง ร. ชั้น ๖ เปนต้น

บัดนี้ จักกล่าวถึงสายพระนมรอด น้องนางพระชนนี ที่สืบต่อเปน ร. ชั้น ๖ ต่อไป คือ

ญ. สวน ร. ชั้น ๕ (ธิดานายสังข์) เปนภรรยาพระครูมหิธร (อู) ร. ชั้น ๕ (บุตร์นายแขก) มีบุตร์และธิดาเปน ร. ชั้น ๖ ดังได้กล่าวมาแล้วทางพระครูมหิธร (อู) ผู้สามีนั้น

นายหน่าย ร. ชั้น ๕ (บุตร์ท้าวทองกีบม้า กลีบ) มีภรรยาชื่อ "หนู" เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ (ใดไม่ทราบ) เปนขุนนราโยธี

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ห่วง"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "ใย"

ที่ ๔ ช. ชื่อ "ห้อย"

ญ. กลั่น ร. ชั้น ๕ (ธิดาท้าวทองกีบม้า กลีบ) เปนภรรยาพระอนุรักษภูเบศร (ไม่ทราบชื่อ) เปน ข. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "ชิต"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ชั้น"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "เชื้อ"

ที่ ๔ ช. ชื่อ "ชาย"

พระอนุรักษโยธา (กลิ่น) ร. ชั้น ๕ (บุตร์ท้าวทองกีบม้า กลีบ) มีภรรยา ๒ คนเปนพี่น้องกัน (สกูลใดไม่ทราบ) เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดาต่างมารดากัน (ตามที่ได้ทราบ)

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "เกิด" มีธิดา ๑ คน (แต่ที่ทราบ) คือ

ญ. ชื่อ "ช่วง"

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "กิ่ง" มีบุตร์ ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "สงวน" เปนหลวงเสวกวชิรินทร์

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ทอง" เปนพันจ่ากรมทหารเรือ

บรรดาบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕ สายท้าวทองกีบม้า (กลีบ) ทั้งปวงเปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

บัดนี้ ถึงสายนายน้อย น้องพระชนนีเพ็งต่างชนนีสืบไปในชั้นที่ ๖ คือ

(๑) หลวงศรีเนาวรัตน์ (สิด) ร. ชั้น ๕ (บุตร์แจ่ม) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์ คือ

ช. ชื่อ "แก้ว"

(๒) หลวงศรียศ (หว่า) ร. ชั้น ๕ (บุตร์แจ่ม) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เปน ส. ชั้น ๕ มีธิดา คือ

ญ. ชื่อ "เมือง"

พระยาจุฬาราชมนตรี (นาม) ร. ชั้น ๕ (บุตร์ท่านนก) มีภรรยา ๔ คน (สกูลใดไม่ทราบ) เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์ธิดาต่างมารดากัน (ตามที่ได้ทราบ)

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "ม่วง" มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "พู่"

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "พักทอง" มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "ด้วง" เปนพระราชเศรษฐี

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "จั่น" มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "นาก"

ภรรยาคน ๑ ชื่อ "กลิ่น" (เปนราชินิกูลรัชชกาลที่ ๕ ด้วย) มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "สิน" เดิมเปนหลวงราชเศรษฐี ภายหลังได้เปนพระยาจุฬาราชมนตรีสืบบิดา

พระศรียศ (**ฉิม**) ร. ชั้น ๕ (บุตร์ท่านนก) มีภรรยาชื่อ "ปราง" เปน ส. ชั้น ๕ (ตามที่ทราบ) มีบุตร์ ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "แย้ม" เปนหลวงนนทเกต

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ยิ้ม" เปนพระศรียศ

นายสุด ร. ชั้น ๕ (บุตร์ท่านนก) มีภรรยาชื่อ ยี่ เปน ส. ชั้น ๕ มีบุตร์ คือ

ช. ชื่อ "แก้ว" เปนหลวงสุนทร

บรรดาบุตร์และธิดาของ ร. ชั้น ๕ ในสายนายน้อย น้องยาพระชนนี่เพ็งต่างชนนี่ ที่สัมพันธ์ทางแขกสกูลอื่น ๆ เหล่านี้นับว่าเปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดาของ ร. ชั้น ๕

บัดนี้ถึงสายท่านสาด น้องนางพระชนนี่ เพ็ง ต่างชนนี่สืบไปในชั้นที่ ๖ คือ

ญ. ส้ม ร. ชั้น ๕ (ธิดาพระยาไกรโกษา สองเมือง) เปนภรรยาหม่อมราชวงศ์สำเนียงราชตระกูลเสนีวงศ์ทางกรมพระราชวังหลัง กรุงรัตนโกสินทร์ เปน ส. ชั้น ๕ (ตามที่ทราบ) มีบุตร์ ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "หม่อมหลวงปลื้ม" เดิมเปนทหารมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๕ ภายหลังได้เปนหลวงวิชิตชาญศึก กรมทหารบกปืนใหญ่ที่ ๑

ที่ ๒ ช. ชื่อ "หม่อมหลวงแปลก" เดิมเปนทหารมหาดเล็กเช่นเดียวกัน ภายหลังได้เปนหลวงสากลกิจประมวญ กรมแผนที่ และเลื่อนศักดิ์เปนพระและพระยา มีตำแหน่งในกระทรวงกระลาโหม

พระยาสโมสรสรรพการ (ทัด) ร. ชั้น ๕ (บุตร์พระยาไกรโกษา สองเมือง) มีภรรยาชื่อเจิมเปนหม่อมหลวง เปน ส. ชั้น ๕ ไม่มีสายสืบต่อ เพราะพระยาสโมสร (ทัด) เปนหมัน

นายสุด ร. ชั้น ๕ (บุตร์พระยาไกรโกษา สองเมือง) มีภรรยาชื่อ "เหมือน" เปน ส. ชั้น ๕ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "โส่ม"

บรรดาบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕ ในสายท่านสาดน้องนางพระชนนี่เพ็ง ต่างชนนี่เหล่านี้ เปน ร. ชั้น ๖ เพราะเปนบุตร์และธิดาของ ร. ชั้น ๕

กาลนี้พึ่งได้กล่าวถึงราชตระกูลทางกรมพระราชวังหลัง ในนามของหม่อมราชวงศ์ลำเนียงสามี่ท่านส้ม ร. ชั้น ๕ นั้น สมควรจักบรรยายบุรพชนในทางนั้นพอทราบเค้าไว้ สำหรับสายอื่น ๆ ที่ได้มาสัมพันธ์ในราชินิกูลรัชชกาลที่ ๓ นี้ จะได้เหมือนทางอื่นทั่วไป พระบุรพชนของกรมพระราชวังหลังกรุงรัตนโกสินทร์นี้ เดิมมาแต่พระบรมบุรพชนในพระบรมราชวงศ์จักรีตามที่กล่าวไว้แล้ว ทางนี้มาแยกสายจากสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี มี่พระนามเดิมว่า "สา" อันเปนพระบรมเชฏฐภคินี่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทั้ง ๒ พระองค์นับว่าเปน อ. ชั้น ๒ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี มี่พระภัศดา คือ พระอินทรรักษา ครั้งรัชชกาลกรุงธนบุรี่ มี่นามเดิมว่า "เสม" ทั้ง ๒ นี้มี่พระโอรสในที่นี้จักกล่าวแต่พระองค์เดียว คือ กรมพระราชวังหลัง ทรงพระนามว่า "ทองอิน" เดิมมี่ฐานันดรศักดิ์เปนพระยาสุริยอภัย ผู้สำเร็จราชการจังหวัดนครราชสี่มา ครั้นถึงรัชชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มี่พระอิสสริยศักดิ์เปนสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ ภายหลังได้เปนกรมพระราชวังบวรสถานพิมุขฝ่ายหลัง นับว่าเปน อ. ชั้น ๓ และกรมพระราชวังหลังนั้นมี่นางสนมเปนอันมาก นับว่าเปน อ. ชั้น ๓ เหมือนกัน พระโอรสและธิดาในพระอัครชายาคือหม่อมทองอยู่ ที่เรียกกันว่า "ท่านข้างใน" นั้นมี่ ๕ องค์ พระโอรสได้ทรงกรม

เปนกรมหมื่น ๓ องค์เรียกกันว่า "เจ้า ๓ กรม" คือ พระองค์เจ้าปาล เปนกรมหมื่นนราเทเวศร ๑ พระองค์เจ้าบัว เปนกรมหมื่นนเรศรโยธี เปนหมัน ๑ พระองค์เจ้าแตง เปนกรมหมื่นเสนีบริรักษ์ ภายหลังเปน กรมหลวง ๑ โอรสและธิดาของพระองค์เจ้า ๓ กรมนั้นเปนหม่อมเจ้า และ สืบบุตร์และธิดาเลื่อนศักดิ์ขึ้นไปอีกชั้น ๑ ตามลำดับ ส่วนโอรสและธิดา กรมพระราชวังหลังในนางห้ามอื่น ๆ มีศักดิ์เปนแต่เพียงหม่อมเจ้า และ หม่อมเจ้าเล่านั้นมีบุตร์และธิดาสืบมาก็เปนแต่หม่อมราชวงศ์ หม่อม ราชวงศ์สำเนียงสามีท่านส้ม ร. ชั้น ๕ ดังกล่าวแล้วนี้ เปนบุตร์หม่อมเจ้า ทินกรในกรมหลวงเสนีบริรักษ์

ราชินิกูลชั้น ๗

บัดนี้จักกล่าวถึงราชินิกูลรัชกาลที่ ๓ ชั้น ๗ สืบต่อไปตามลำดับ

ทางพระชนกจัน

(๑) **นายสวัสดิ์** ร. ชั้น ๖ (บุตร์ท่านแจ่ม) มีภรรยาชื่อ "จัน" (สกูลใดไม่ทราบ) เปน ส. ชั้น ๖ มีบุตร์ธิดา ๗ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "สลับ"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "เปลี่ยน"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "หลี"

ที่ ๔ ช. ชื่อ "แปลก"

ที่ ๕ ญ. ชื่อ " อุ่ม "

ที่ ๖ ญ. ชื่อ " อ่อน "

ที่ ๗ ญ. ชื่อ " ปลั่ง "

(๒) **นายสว่าง** ร. ชั้น ๖ (บุตร์ท่านแจ่ม) มีภรรยาชื่อ " หริ่ม " (เปนธิดานายพุดกับพ่วง) เปน ส. ชั้น ๖ มีบุตร์และธิดา ๗ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ " อ่ำ " เปนนางห้ามหม่อมเจ้า

ที่ ๒ ญ. ชื่อ " อั้น "

ที่ ๓ ญ. ชื่อ " เยื้อง "

ที่ ๔ ญ. ชื่อ " ทรัพย์ "

ที่ ๕ ญ. ชื่อ " สืบ "

ที่ ๖ ช. ชื่อ " ญาติ "

ที่ ๗ ญ. ชื่อ " สมบุญ "

(๓) **ญ. คล้าม** ร. ที่ ๖ (ธิดาท่านแจ่ม) เปนภรรยานายมอน เปน ข. ชั้น ๖ มีธิดา (ตามที่ทราบ) ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ " เล็ก "

นายหวาด ร. ชั้น ๖ (บุตร์นายเลียบ) มีภรรยาชื่อ " บู่ " ร. ชั้น ๘ และเปน ส. ชั้น ๖ ด้วย มีบุตร์ ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ " โท้ "

ที่ ๒ ช. ชื่อ " พอน "

ที่ ๓ ช. ชื่อ " สาลี่ "

บรรดาเหลนพระยารัตนอาภรณ์ทุกคนเปน ร. ชั้น ๗ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๖

หม่อมพัน ร. ชั้น ๖ (ธิดาทองสุก) เปนนางห้ามกรมขุนวรจักรธรานุภาพ (พระองค์เจ้าปราโมทย์) รัชชกาลที่ ๒ บรมราชจักรีวงศ์ดังได้กล่าวแล้ว และกรมขุนวรจักร์นั้นเปนพระโอรสในเจ้าจอมมารดาอำพา มีนางห้ามและพระโอรสธิดามาก ในที่นี้จักกล่าวแต่พระโอรสอันเกิดแต่หม่อมพันองค์เดียว คือ หม่อมเจ้าดำรง (ที่เรียกว่า "ปั้ง")

(๑) นายทัศน์ ร. ชั้น ๖ (บุตร์เนย) มีภรรยาชื่อ "นวม" เปน ส. ชั้น ๖ มีบุตร์ ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "เปลี่ยน"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ทองคำ"

(๒) นายทศ ร. ชั้น ๖ (บุตร์เนย) มีภรรยาชื่อ "เอี่ยม" เปน ส. ชั้น ๖ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "เพี้ยน"

(๓) ญ. ทิพ ร. ชั้น ๖ (ธิดาเนย) เปนภรรยานายโหมด เปน ข. ชั้น ๖ มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "เชย"

(๑) นายโต ร. ชั้น ๖ (บุตร์นายพัก) มีภรรยาชื่อ "หน่าย" เปน ส. ชั้น ๖ มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "ทองคำ"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ทองดี"

(๒) นายแสง ร. ชั้น ๖ (บุตร์นายพัก) มีภรรยาชื่อ "บัว" เปน ส. ชั้น ๖ มีบุตร์และธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "พวง"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "เปลี่ยน"

บรรดาเหลนท่านบุญมีทุกคน เปน ร. ชั้น ๗ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๖

(๑) ญ. รับ ร. ชั้น ๖ (ธิดาเปรม) เปนภรรยานายพัน เปน ข. ชั้น ๖ มีบุตร์และธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "พิน"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ผ่อง"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "ไผ่"

(๒) นายทับ ร. ชั้น ๖ (บุตร์เปรม) มีภรรยาชื่อ "เปลี่ยน" เปน ส. ชั้น ๖ มีธิดา ๕ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "เปลื้อง"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ปลั่ง"

ที่ ๓ ญ. ชื่อ "พื้น"

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "พ้อน"

ที่ ๕ ญ. ชื่อ "เพี้ยม"

(๓) นายเรียบ ร. ชั้น ๖ (บุตร์เปรม) มีภรรยาชื่อ "ทิพ" เปน ส. ชั้น ๖ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "ใบ"

(๔) ญ. ทิม ร. ชั้น ๖ (ธิดาเปรม) เปนภรรยานายไฮ้ เปน ข. ชั้น ๖ มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "เติม"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ขัน"

(๑) นายพึ่ง ร. ชั้น ๖ (บุตร์เหมกับนายยิ้ม) มีภรรยาชื่อ "แสง" เปน ส. ชั้น ๖ มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "เทียง"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ริว"

(๒) ญ. ปุก ร. ชั้น ๖ (บุตร์เหมกับนายยิ้ม) เปนภรรยานายย้อยเปน ข. ชั้น ๖ มีบุตร์และธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "คำ"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ดี"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "ชุ่ม"

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "เย็น"

บรรดาเหลนนายขุนทองทุกคนเปน ร. ชั้น ๗ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๖

อนึ่งเมื่อกล่าวถึงทางภรรยาน้อยนายนาค ร. ชั้น ๓ ตามลำดับต่อชั้น ๖ ที่กล่าวแล้วจะเปนดังนี้

นายแต้ม ร. ชั้น ๖ (บุตร์ชั่งกับนายอ่อน) มีภรรยาชื่อ "ทับ" เปน ข. ชั้น ๖ มีบุตร์ ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "กุ้ง"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ทัศน์"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "สาย"

นายนิต ร. ชั้น ๖ (บุตร์นายยิ้มกับเล็ก) มีภรรยาชื่อ "ขาว" เปน ส. ชั้น ๖ มีบุตร์และธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "พยอม"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "ภู่"

(๑) **ญ. จัด** ร. ชั้น ๖ (ธิดาพันกับนายจัน) เปนภรรยาพระยาไชยสุรินทร์ (เจี่ยม) เปน ข. ชั้น ๖ มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "สิน" เปนพระยารัษฎานุประดิษฐ์

(๒) **ญ. เจียน** ร. ชั้น ๖ (ธิดาพันกับนายจัน) เปนภรรยานายยิ้ม เปน ข. ชั้น ๖ มีบุตร์ ๗ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "ครก"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "โปร่ง"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "เยี่ยม"

ที่ ๔ ช. ชื่อ "สุข"

ที่ ๕ ช. ชื่อ "เฉื่อย"

ที่ ๖ ช. ชื่อ "ฉ่ำ"

ที่ ๗ ช. ชื่อ "โส่"

นายคล้าม ร. ชั้น ๖ (บุตร์เส็มกับนายคล้าย) มีภรรยาชื่อ "เลื่อม" เปน ส. ชั้น ๖ มีบุตร์และธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "ล้วน"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "ชื้น"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "ช่วง"

ที่ ๔ ญ. ชื่อ "สุวรรณ"

นายตั๋น ร. ชั้น ๖ (บุตร์อิ่มกับนายมา) มีภรรยาชื่อ "แพ" เปน ส. ชั้น ๖ มีบุตร์ ๑ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ "ต่าง"

(๑) นายปาน ร. ชั้น ๖ (บุตร์หลวงมหาโยธี โพ) มีภรรยาชื่อ "ใจ" เปน ส. ชั้น ๖ มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "พ่วง"

(๒) นายเขียว ร. ชั้น ๖ (บุตร์หลวงมหาโยธี โพ) มีภรรยาชื่อ "สิน" เปน ส. ชั้น ๖ มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "สมุด"

ที่ ๒ ญ. ชื่อ "แหยม"

(๓) นายเอี่ยม ร. ชั้น ๖ (บุตร์หลวงมหาโยธี โพ) มีภรรยาชื่อ "ใย" เปน ส. ชั้น ๖ มีบุตร์และธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ "อิ่ม"

ที่ ๒ ช. ชื่อ "นิต"

ที่ ๓ ช. ชื่อ "แจ่ม"

บรรดาบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๖ ทางนายนาค ร. ชั้น ๓ ทั้งปวงเปน ร. ชั้น ๗ ทางพระชนกจันทุกคน

ทางพระชนกและพระชนนีร่วมกัน คือ บรรดาพระโอรสและธิดาของพระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ ๓ ซึ่งเปน ร. ชั้น ๖ ต่างมีนางห้ามต่างสกูลเปน ส. ชั้น ๖ ต่างมีบุตร์และธิดาทุกคนเปน ร. ชั้น ๗ จักกล่าวแต่ที่เปนพิเศษตามที่ได้ระบุพระนามไว้แล้ว คือ

(๑) พระองค์เจ้ามงคลเลิศ ร. ชั้น ๖ (พระโอรสกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์) มีนางห้ามหลายคนต่างสกูลกันเปน ส. ชั้น ๖ (จักกล่าวแต่) ๓ คนดังนี้

หม่อมสุด มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "หม่อมราชวงศ์เทวะหนึ่ง" เดิมเปนหม่อมเทวาธิราช เปนศักดิ์หม่อมราชินิกูล ภายหลังได้เปนพระยาไชยสุรินทร์

หม่อมพลบ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ "หม่อมราชวงศ์สว่าง" เปนหม่อมห้ามเจ้าฟ้าทรงกรม (พระจักรพรรดิพงศ์)

หม่อมพัน มีบุตร์ ๑ คน คือ

ช. ชื่อ "หม่อมราชวงศ์ชิต" ได้เปนหม่อมนราธิราชเปนศักดิ์หม่อมราชินิกูล

บรรดาบุตร์และธิดาพระองค์เจ้ามงคลเลิศทั้งปวงเปน ร. ชั้น ๗ เพราะเปนบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๖

(๒) สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ร. ชั้น ๖ (พระธิดากรมหมื่นมาตยาพิทักษ์) เปนพระราชเทวีซึ่งภายหลังปรากฏว่า สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอันนับว่าทรงเปน อ. ชั้น ๔ ตามพระบรมราชวงศ์จักรี ในที่นี้ต้องเปน ข. ชั้น ๖ มีพระบรมราชโอรสและธิดา ๔ พระองค์ คือ

ที่ ๑ ช. คือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เดิมทรงพระนามว่า "เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์" เมื่อทรงรับพระสุพรรณบัตรเปนเจ้ากรมเปนหมื่นพิฆเนศวรสุรสังกาศ แต่เวลาออกพระนามไม่ได้ใช้พระนามกรม ต่อมาเมื่อทรงกรมใช้เปนพระนามด้วย เปนสมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนพินิตประชานาถ ภายหลังเมื่อได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ มีพระบรมนามาภิธัยตามที่กล่าวแล้ว เดิมประสูติและประทับอยู่ณะพระตำหนักตึก อันเปนพระตำหนักของสมเด็จพระศรีสุราไลย กับสมเด็จพระบรมราชชนนีและสมเด็จพระไอยิกา คือสมเด็จกรมพระยาสุดารัตนต่อมาตามลำดับกัน ครั้นทรงพระเจริญขึ้น เสด็จออกประทับอยู่ณะโรงช้างเผือก(๑) ซึ่งตั้งอยู่ใกล้พระที่นั่งศิตลาภิรมย์องค์ที่กล่าวมาแล้ว และบัดนี้เปนพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ต่อมาเสด็จไปประทับอยู่ณะพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งบัดนี้เปนโรงทหารบกราบที่ ๑ (มหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ทุกวันนี้ และได้เสด็จไปประทับอยู่ชั่วคราวที่วังนันทอุทยาน ซึ่งบัดนี้อยู่ในบริเวณสถานราชนาวีด้วย เมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ

---

(๑) คือเปนที่ประทับในเวลากลางวัน ยังบรรทมที่พระตำหนักตึก จนเสด็จไปทรงผนวชเปนสามเณร ครั้นเมื่อลาผนวชจึงเสด็จประทับที่พระตำหนักสวนกุหลาบ

ประทับอยู่ณะพระฉากด้านตวันออกในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ครั้นเสร็จการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเฉลิมพระราชมณเฑียรแล้ว ประทับอยู่ณะพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ในหมู่พระราชมณเฑียรสถานเก่านั้น ภายหลังเสด็จประทับอยู่ณะพระที่นั่งอมรพิมานมณี ในหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และพระที่นั่งอัมพรสถานณะพระราชวังดุสิต จนถึงกาลเสด็จสวรรคต

ที่ ๒ ญ. ทรงพระนามว่า "เจ้าฟ้าจันทรมณฑลโสภณภัควดี" ภายหลัง เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ทรงกรมมีพระนามเปนสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงวิสุทธิกระษัตรีย์ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ประทับอยู่ณะพระตำหนักตึกและพระตำหนักหอ เช่นสมเด็จพระบรมเชฏฐาธิราช จนสิ้นพระชนม์ไปตั้งแต่ยังมีพระชนมายุได้ ๘ ปีในรัชกาลที่ ๔ นั้น

ที่ ๓ ช. ทรงพระนามว่า "เจ้าฟ้าจาตุรนตรัศมี" เดิมเมื่อทรงรับพระสุพรรณบัตร์ มีเจ้ากรมเปนหมื่นจักรพรรดิพงศ์ (แต่เวลาออกพระนามไม่ได้ใช้นามกรม) ต่อมาเมื่อทรงกรมใช้เปนพระนามด้วย เปนสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวง ภายหลังเลื่อนขึ้นเปนสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระ มีพระนามอย่างเดียวกัน เดิมเมื่อยังทรงพระเยาว์ประทับอยู่ณะพระตำหนักตึกเช่นเดียวกัน ครั้นเมื่อพระไอยิกาเสด็จออกไปประทับอยู่กับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวณะพระตำหนักสวนกุหลาบ ก็เสด็จออกไปประทับอยู่ด้วยในที่นั้น ต่อมาเสด็จกลับมาประทับอยู่ณะพระตำหนักตึกเมื่อรัชกาลที่ ๕ จนทรงพระเจริญขึ้น จึ่งได้เสด็จออกไปประทับอยู่ณะพระราชวังสราญรมย์ ภายหลังไปประทับอยู่ณะพระราชวังเดิมของกรุงธนบุรี ซึ่งบัดนี้เปนโรงเรียนนายเรือราชนาวีตามที่กล่าวไว้แล้ว จนถึงกาลที่สิ้นพระชนม์ไป